

Kulturna animalistika u obzoru hrvatske humanistike

Intenziviranje znanstvenog interesa za kulturnu animalistiku u Hrvatskoj možemo pratiti još od dvaju zbornika iz devedesetih godina: *Životinja i čovjek: prilog kulturnoj zoologiji* urednika Nikole Viskovića iz 1996. godine i *Kulturna animalistika* urednika Nenada Cambija i Nikole Viskovića iz 1997. godine.

Ovdje se otvara put prožimanju ritualnih, animističkih, totemističkih i magijskih aspekata poganske baštine, elemenata slavenskog bestijarija glagoljske baštine te suvremenih bioetičkih spoznaja u njihovom međukulturnom i akademski ne-zauzadanom okviru.

Zbornici pokreću bioetičku osjetljivost kulturoloških istraživanja, osnažuju sami koncept kulturne animalistike čime i izravno utječu na, sada već dugotrajno, njegovanje ovog područja u okviru zagrebačkog Instituta za etnologiju i folkloristiku. Dva su opsežna institutska zbornika tomu najbolji primjer: *Kulturni bestijarij* iz 2007. godine i *Književna životinja* iz 2012., oba nastala naporom i urednikovanjem dviju suradnica Instituta, Suzane Marjanić i Antonije Zaradija Kiš, te publicirana u suizdavaštvu biblioteke Nova etnografija Instituta za etnologiju i folkloristiku.

Nadovezujući se na neka rana kulturnoanimalistička i zooleksička djela hrvatske etnologije i folkloristike (poput primjerice radova Miroslava Hirtza), *Kulturni bestijarij* predstavlja najveći doprinos ovom interdisciplinarnom humanističkom području u nas. Glavnina od 37 ovdje okupljenih radova otvara nepoznata ili neafirmirana pitanja antropologije životinja unutar sedam poglavlja znakovitih naslova: *Biblijska duhovnost životinja*, *Iz mitske i etno faune*, *Boškarin i puh: od eksponata do „specijaliteta”*, *Zoolingvistika*, *Litterarum bestia*, *Animalistički ekofeminizam*, „*Machina animate*” i *prava životinja*.

Kulturni bestijarij prvenstveno predstavlja poziv za metadisciplinarnost: mozaičkim uklapanjem žanrovski i disciplinarno otvorenih fragmenata

ta tekstova i znanja u cjelinu promišljanja odnosa zemaljskih vrsta i jedin-ki. Kroz kolažnu se praksu tako samozatajno reproducira jedna epistemo-logija nenasilja – promicanje situacijskog, nedovršenog i neautoritativnog znanja koje se pokušava izvući iz mrtvih čvorova antropocentrizma.

Radovi su posvećeni istraživanju slavenske etnološke, mitske i literar-ne tradicije, iščitavanju biblijskog korpusa tekstova, analizi jezičnog po-ložaja životinje te fenomenologiji životinjstva u najrazličitijim aspektima kulturnog života – od pučkih predodžbi do umjetničkih performansa, udžbeničke, medijske i popularnokulturne prakse, od jezičnih do vizualnih predodžbi. Zajedničko im je isticanje važnosti životinja u ljudskom životu, a time i u jeziku, umjetnosti i mitologiji, kao i napor demistifikacije tvrdo-kornog antropomorfizma u njihovom razumijevanju i znanstvenom tretma-nu. Analitički okvir obuhvaća široki raspon od ekološke, feminističke, etičke i legislativne razine problema, a dio je tekstova posvećen važnim književnim i znanstvenim naslovima te literarnim opusima i autorima koji se dotiču pojedinih aspekata kulturne zoologije.

Upravo ovom posljednjem korpusu posvećen je u cijelosti drugi kulturnoanimalistički zbornik *Književna životinja* iz 2012. godine. Raz-dijeljena je u osam cjelina: *Mitske i etno književne životinje*, *Književno srednjovjekovlje i humanizam životinja*, *Književna renesansa, manirističke i barokne životinje*, *Suvremena književna životinja*, *Književno-fantastič-na životinja* – dva priloga, *Dječji književni zoo* – tri priloga, *Filozofsko-književna životinja: zooetika* i *Život životinja kroz književnost*. Radovi su uglavnom razvrstani prema književnopovijesnom kriteriju: životinja kao književna činjenica promatra se od najstarijih književnih zapisa do njezina suvremenog književnog statusa. S pedesetak književnoanimalističkih ra-dova tako i *Književna životinja* potvrđuje teorijske i etičke razloge da se u proučavanje životinja još intenzivnije uključi humanistika, odnosno ona vrsta interdisciplinarnosti koja predstavlja njezino „kreativno uznemi-rivanje”.

Tako oba ova zbornika označuju bitno interdisciplinarni napor obje-dinjavanja raznorodnih, naizgled nekompatibilnih, oblika znanja kojima je zajednički etiko-epistemološki interes, premašivanje prevladavajućeg kulturnog i znanstvenog antropocentrizma, riječju znanstveni angažman usmjeren prema utopijskom „egalitarizmu svemoći svih vrsta”.

Sa životinjskim subjektom u prvome planu suvremenost se naime razabire upravo kao ono što je preostalo od naše „drevne civilizacije” nakon intervencija različitih smrtonosnih biopolitika i jezičnih devijacija mišljenja fiziologosa. Od prirodne filozofije antike datira potreba za interpretacijom životinjstva u moralnom i metafizičkom okviru, pa one postaju neka vrsta prirodnih posrednika kojima se supstituira ograničenost ljudske kulture, nedokučivost spoznaje kao „božanske tajne”. No uvjet simboličkog jezika koji uvlači životinskog označitelja u put prema spoznaji jest njegovo isključivanje kao bića (zato primjerice prisustvo psa kao božjega stvorenja u crkvi predstavlja blasfemiju).

Od toga momenta katahreze počovječivanje je jedan od ključnih mehanizama i neotklonjivih paradoksa zapadnoga mišljenja izvan-ljudskog. Životinje se ne promatraju zbog njih samih, nego prvenstveno kao vrste, ikone značenjskoga mnoštva koje konkurira na trenutnom „tržištu smisla”. Stoga je mjera kojom se toj prisili racionalnog uspije odoljeti ujedno i mjera invencije svakoga novog pokušaja da se stanje ljudskog preosmisli u odnosu, uz pomoć i s razumijevanjem drugih vrsta na planeti.

Ines Prica